

Arkadiusz P. Szajna

Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach

ORCID: 0000-0001-6327-4234

**KRADZIEŻ TZW. PLASTIKOWEGO PIENIĄDZA –
ROZWAŻANIA NAD POJĘCIEM KARTY PŁATNICZEJ
I JEJ KRADZIEŻĄ****Wprowadzenie**

Narodowy Bank Polski podaje, iż na koniec I kwartału 2020 r. na rodzimym rynku znajdowało się 43,1 mln kart płatniczych (150 tys. kart więcej niż w grudniu 2019 r.)¹. Warto również odnotować, iż liczba kart na przestrzeni ostatnich 15 lat wzrosła ponad 2,5-krotnie².

Do najczęściej wydawanego typu kart w Polsce należały karty debetowe (80,5%), których łączna liczba wyniosła 34,7 mln sztuk i zwiększyła się w ciągu kwartału o 227 tys.³ Drugą kategorią najpopularniejszych kart w Polsce były karty kredytowe (13,1%), których łączna liczba wyniosła 5,6 mln sztuk⁴. Liczba tego rodzaju kart – mając na uwadze I kwartał 2020 r. – zmniejszyła się o 155 tys. (spadek o 3%)⁵, zaś jeżeli chodzi o karty zbliżeniowe, to na koniec marca 2020 r. w Polsce tego rodzaju kart było 37,3 mln sztuk, gdzie na koniec I kwartału 2020 r. udział kart zbliżeniowych w ogólnej liczbie kart płatniczych wynosił 86,4%⁶.

Istotna zmiana w systemie funkcjonowania kart płatniczych w Polsce – mająca miejsce w związku z rozprzestrzenianiem się epidemii COVID-19 – dotyczyła płatności zbliżeniowych, bowiem w marcu 2020 r. zwiększono kwotę, do której przy płatności kartą zbliżeniową (wydaną w ramach organizacji VISA lub Mastercard) nie jest wymagane podanie kodu PIN, z 50 do 100 zł⁷. Zmiana ta zosta-

¹ NBP, Departament Systemu Płatniczego, *Informacja o kartach płatniczych I kwartał 2020 r.*, Warszawa 2020, s. 1.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem.*

ła podyktowana potrzebą ograniczenia kontaktu klientów z kasjerami oraz urządzeniami wyposażonymi w klawiaturę służącą do wprowadzania kodu PIN w punktach handlowo-usługowych, co mając na uwadze walkę z epidemią COVID-19, należy ocenić pozytywnie.

Biorąc pod uwagę znaczną liczbę kart płatniczych na polskim rynku, wzrost znaczenia posługiwania się kartami płatniczymi oraz zachęcanie społeczeństwa przez rząd, sklepy, banki czy organizacje płatnicze do płatności bezgotówkowych⁸ w związku z epidemią COVID-19, jako aktualne i niezwykle istotne należy uznać podjęcie się rozważań nad pojęciem karty płatniczej oraz kwalifikacją prawną jej kradzieży.

Pojęcie karty płatniczej oraz jej rodzaje

Aktualna legalna definicja karty płatniczej umieszczona została w art. 2 pkt 15a ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych⁹, gdzie przez kartę płatniczą należy rozumieć „kartę uprawniającą do wypłaty gotówki lub umożliwiającą złożenie zlecenia płatniczego za pośrednictwem akceptanta lub agenta rozliczeniowego, akceptowaną przez akceptanta w celu otrzymania przez niego należnych mu środków, w tym kartę płatniczą w rozumieniu art. 2 pkt 15 rozporządzenia (UE) 2015/751”¹⁰. Do tej definicji odwołuje się również art. 4 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe¹¹.

Karty płatnicze umożliwiają całodobowy dostęp do środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku klienta banku. Jak słusznie wskazuje E.M. Kowalewska, „umożliwiają posiadaczowi karty kontakt nie tyle z bankiem, co z własnym rachunkiem bankowym, a ściślej ze środkami pieniężnymi, które na tym rachunku posiada”¹². Narzędzia te wykorzystywane są do dokonywania płatności, wypłaty środków pieniężnych z własnego rachunku bankowego za pośrednictwem bankomatów lub innych punktów oraz do realizacji wpłat środków pieniężnych na rachunek w banku¹³.

Odnosząc się do literatury przedmiotu, warto przywołać definicję zaproponowaną przez W. Chmielarza, który uważa, iż karta płatnicza to elektroniczny

⁸ W rozliczeniach bezgotówkowych można stosować karty płatnicze.

⁹ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. – o usługach płatniczych, tj. z dnia 26 marca 2020 r. (Dz.U. 2020, poz. 794).

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, tj. z dnia 22 listopada 2019 r. (Dz.U. 2019, poz. 2357).

¹² E.M. Kowalewska, *Istota i znaczenie kart płatniczych w obrocie bezgotówkowym – systemie płatności detalicznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2014, nr 65, s. 448.

¹³ *Ibidem*.

i indywidualny środek płatności ułatwiający dostęp do środków finansowych zgromadzonych na koncie¹⁴. Zaś W. Grzegorzczak twierdzi, że karta płatnicza to zespół środków techniczno-informacyjnych, magnetycznych, elektronicznych oraz teletransmisyjnych umożliwiających przeprowadzenie obrotu pieniężnego bez nośnika papierowego, zakładający trójstronne związki między bankiem, nabywcą oraz sprzedającym¹⁵.

K. Mikołajczyk wskazuje, że ustawodawca w rodzimych przepisach prawa nie dokonał wyszczególnienia rodzajów kart płatniczych, co może wynikać z konieczności zapewnienia stabilizacji przepisów prawa, mając na względzie szybki postęp technologiczny, zwłaszcza w branży bankowości elektronicznej¹⁶. Biorąc powyższe pod uwagę, warto w tym miejscu zaprezentować klasyfikację kart płatniczych (z uwagi na sposób dokonywania płatności) opracowaną przez R. Kaszubskiego oraz Ł. Objejtę, a przedstawioną m.in. w pracy K. Mikołajczyka¹⁷. Zatem możemy wyróżnić następujące karty:

1. Karta debetowa – powiązana jest z rachunkiem posiadacza karty i służy do wykonywania transakcji płatniczych¹⁸. Funkcjonuje na zasadzie rozliczenia transakcji wykonanej z użyciem karty natychmiast po otrzymaniu przez bank informacji o jej przeprowadzeniu¹⁹. Charakteryzuje się również tym, iż umożliwia zrealizowanie zakupów lub wypłatę gotówki do wysokości środków finansowych zgromadzonych na rachunku bankowym²⁰. W I kwartale 2020 r. liczba kart debetowych wyniosła 34,7 mln sztuk, czyli w porównaniu do kwartału poprzedniego zwiększyła się o 227 tys. (wzrost o 1%)²¹.
2. Karta kredytowa – jej otrzymanie nie wiąże się z koniecznością otworzenia rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego w banku²². Umożliwia skorzystanie z określonego przez dany bank limitu kredytowego. Nierzadko banki wyznaczają również tzw. okres bezodsetkowy, w którym można realizować płatności, korzystając z kredytu nieoprocentowanego²³. Jak wskazuje R. Maciejczyk, „posiadacz karty może np. spłacić tylko część zaciągniętego kredytu, ale wtedy bank pobiera odsetki od niespłaconej kwoty. Bank ustala limit

¹⁴ W. Chmielarz, *System elektronicznej bankowości*, Warszawa 2005, s. 23, za: T. Czyłok, K. Samiczak, *Skimming karty płatniczej*, Katowice 2018, s. 6–7.

¹⁵ W. Grzegorzczak, *Marketing bankowy*, Bydgoszcz–Łódź 2003, s. 157, za: T. Czyłok, K. Samiczak, *Skimming karty...*, s. 7.

¹⁶ K. Mikołajczyk, *Przestępstwa związane z wykorzystaniem bankowości elektronicznej – skimming*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 10, s. 105.

¹⁷ *Ibidem*, s. 105–106.

¹⁸ *Ibidem*, s. 105.

¹⁹ R. Maciejczyk, *Bankowość elektroniczna – zagrożenia*, „Kwartalnik Policyjny” 2017, nr 4, s. 31.

²⁰ NBP, Departament Systemu Płatniczego, *Informacja...*, s. 5.

²¹ *Ibidem*.

²² K. Mikołajczyk, *Przestępstwa związane...*, s. 105.

²³ NBP, Departament Systemu Płatniczego, *Informacja...*, s. 6.

kredytowy, do którego wysokości posiadacz karty może dokonywać płatności w punktach handlowo-usługowych, dokonywać płatności zdalnych (przez telefon czy Internet), podejmować gotówkę z bankomatu. Każda z tych czynności rozliczana jest przez bank inaczej, w zależności od jej klasyfikacji, i skutkuje np. różnym oprocentowaniem transakcji gotówkowej (wyplata z bankomatu) i bezgotówkowej (płatność kartą w POS). Wydanie karty jest uzależnione od dochodów konsumenta i oparte jest na analizie zdolności kredytowej (jak przy zaciąganiu kredytu)²⁴. Dane opublikowane przez Narodowy Bank Polski wskazują, że na koniec marca 2020 r. łączna liczba kart kredytowych wyniosła 5,6 mln sztuk²⁵.

3. Karta obciążeniowa – to zmodyfikowana karta kredytowa, z odroczonym terminem płatności²⁶. Może zawierać określony limit wydatków, bank może ją także wydać bez określenia górnego limitu wydatków²⁷. Raz w miesiącu przesyłany jest wykaz transakcji wykonanych z użyciem karty i jej posiadacz zobowiązany jest do spłaty całości zadłużenia w określonym czasie²⁸. Dane opublikowane przez Narodowy Bank Polski wskazują, że na koniec marca 2020 r. liczba kart obciążeniowych wynosiła 216 tys. sztuk²⁹.
4. Karta bankomatowa – karta przeznaczona wyłącznie do realizowania wypłat gotówki np. z bankomatu i dokonywania innego typu operacji bankowych³⁰. Jak wskazuje K. Mikołajczyk, „z uwagi na niską funkcjonalność tego rodzaju karty (brak możliwości dokonywania płatności bezgotówkowych), w obrocie praktycznie się jej już nie spotyka³¹”.
5. Karta przedpłacona – umożliwia zrealizowanie płatności za pomocą środków finansowych znajdujących się na rachunku płatniczym, który jest do tej karty przypisany³². Przed jej użyciem należy ww. rachunek doładować poprzez np. polecenie przelewu³³. Jak podaje R. Maciejczyk, „karty z możliwością doładowywania są wykorzystywane przez firmy i instytucje do przekazywania środków pieniężnych, np. do wypłacania różnego typu świadczeń, takich jak: zasiłki socjalne, stypendia, wynagrodzenia dla pracowników sezonowych czy pracowników nieposiadających rachunku bankowego; są również stosowane w programach nagradzania pracowników czy w programach lojalnościowych, do wypłat nagród pieniężnych w programach promocyjnych czy do rozlicza-

²⁴ R. Maciejczyk, *Bankowość elektroniczna...*, s. 32.

²⁵ NBP, Departament Systemu Płatniczego, *Informacja...*, s. 6.

²⁶ K. Mikołajczyk, *Przestępstwa związane...*, s. 105.

²⁷ R. Maciejczyk, *Bankowość elektroniczna...*, s. 31.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ NBP, Departament Systemu Płatniczego, *Informacja...*, s. 8.

³⁰ K. Mikołajczyk, *Przestępstwa związane...*, s. 106.

³¹ *Ibidem*.

³² NBP, Departament Systemu Płatniczego, *Informacja...*, s. 8.

³³ *Ibidem*.

nia delegacji pracowników³⁴. Dane opublikowane przez Narodowy Bank Polski wskazują, że na koniec marca 2020 r. liczba kart przedpłaconych wynosiła 2,57 mln sztuk³⁵.

6. Karta wirtualna – karta, której działanie przypomina kartę przedpłaconą, z tym że nie ma ona formy fizycznej i nie można nią płacić w stacjonarnych punktach sprzedaży³⁶ (choć niektóre karty można podpiąć pod usługi pozwalające płacić za pomocą telefonu)³⁷. Wykorzystywana jest do płatności dokonywanych za pośrednictwem internetu³⁸. Mając ją, nie wybierzemy gotówki z bankomatu ani nie wpłacimy jej do wpłatomatu. W Polsce liczba tego rodzaju kart rośnie z roku na rok, ale ich udział w rynku nie przekracza 2%³⁹.

Mając zatem na uwadze powyższe, w tym art. 2 pkt 15a ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych na potrzeby rozważań będących przedmiotem części trzeciej niniejszego artykułu, w ślad za T. Tyburcynem można wyróżnić „kartę płatniczą *sensu stricto*, której jedyną funkcją jest możliwość dokonywania zapłaty za towar lub usługę. Natomiast karta płatnicza w znaczeniu *sensu largo* uprawnia do płacenia oraz do wypłaty gotówki z automatu bankowego. Analogiczny podział można przyjąć dla karty bankomatowej, tj. kartą bankomatową *sensu stricto* jest karta uprawniająca wyłącznie do poboru gotówki z bankomatu. Natomiast kartą bankomatową *sensu largo* jest karta płatnicza *sensu largo*, czyli uprawniająca do zapłaty za towar lub usługę oraz do podjęcia gotówki z automatu bankowego⁴⁰.

Karta płatnicza, karta bankomatowo-płatnicza oraz karta bankomatowa w świetle art. 115 § 9 i 14 k.k.

Przeprowadzając rozważania w odniesieniu do zagadnienia będącego jednocześnie tytułem niniejszej części artykułu, należy wskazać, iż w tzw. słowniczku k.k., a konkretnie w art. 115 § 9 k.k., stwierdza się, iż rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądź lub inny środek płatniczy oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce. Czy karta płatnicza oraz karta bankomatowo-płatnicza jest „innym środkiem płatniczym”? Jeżeli tak, to czy jest nim także karta bankomatowa?

³⁴ R. Maciejczyk, *Bankowość elektroniczna...*, s. 31.

³⁵ NBP, Departament Systemu Płatniczego, *Informacja...*, s. 8.

³⁶ <https://www.pep.pl/porady/czym-jest-karta-wirtualna-99.html> (20.09.2020).

³⁷ <https://cinkciarz.pl/nawosci/blog/technologie/czym-jest-wirtualna-karta-płatnicza> (20.09.2020).

³⁸ K. Mikołajczyk, *Przestępstwa związane...*, s. 106.

³⁹ <https://www.pep.pl/porady/czym-jest-karta-wirtualna-99.html> (20.09.2020).

⁴⁰ T. Tyburcy, *Kradzież karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego (art. 278 § 5 k.k.) jako przykład kryminalizacji na przedpolu czynu zabronionego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2016, t. XLI, s. 74.

Zanim zostanie udzielona odpowiedź na wyżej postawione pytanie, należy wskazać za T. Tybureym, że „Kodeks karny z 1997 r. przedmiot wykonawczy kradzieży określił jako «rzecz», rezygnując z pojęcia «mienie», które występowało w poprzednim k.k. Skutkiem tej zmiany ustawodawczej jest stosowanie cywilistycznej definicji rzeczy”⁴¹. Tak cywilistyczne pojmowanie rzeczy nie obejmuje jednak swoim zasięgiem pojęciowym np. pieniędzy, dlatego też ustawodawca w art. 115 § 9 k.k. rozszerzył pojęcie rzeczy na polski lub obcy pieniądz oraz inny środek płatniczy i dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce⁴².

Przechodząc do zagadnienia związanego z postawionym powyżej pytaniem, należy wskazać istotne cechy kart płatniczych, na które zwrócił uwagę Sąd Najwyższy: „Nie sposób nie zauważyć, że w ustawowej definicji karty płatniczej odróżnia się dwie funkcje takiej karty, tj. funkcję bezgotówkowej zapłaty oraz funkcję wypłaty gotówki. Prowadzi to do kolejnego, istotnego spostrzeżenia, że nie każda karta płatnicza pełni funkcję płatniczą”⁴³. Zaliczenie więc karty płatniczej do grupy innych środków płatniczych wymagać będzie tożsamości funkcji, jaką pełni pieniądz⁴⁴. Zatem wobec niematerialnej postaci pieniądza bezgotówkowego karta płatnicza powinna umożliwiać dokonanie zapłaty za towar lub usługę⁴⁵.

Mając powyższe na uwadze, za istotne dla dalszych rozważań w świetle przepisów k.k. należy uznać zaprezentowanie podziału kart płatniczych ze względu na funkcje płatnicze, jakie pełnią. Dzieliąc je zatem na karty płatnicze (umożliwiają dokonanie zapłaty za towar lub usługę)⁴⁶, karty bankomatowo-płatnicze (uprawniają do płacenia za towar lub usługę oraz do wypłaty gotówki z automatu bankowego)⁴⁷ i karty bankomatowe (uprawniają wyłącznie do poboru gotówki z bankomatu)⁴⁸, dochodzimy do przekonania, że jedynie karty bankomatowe nie są przeznaczone do dokonywania płatności za zawierane transakcje, co wyłącza je tym samym z grona innych środków płatniczych⁴⁹.

Powyższe stanowisko wspierają poniżej zacytowane fragmenty orzeczeń:

1. „Karta płatnicza, jako elektroniczny instrument dostępu do środków pieniężnych na odległość, umożliwiający elektroniczną identyfikację posiadacza nie-

⁴¹ *Ibidem*, s. 77.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Uchwała SN – Izba Karna z dnia 23 października 2002 r., sygn. I KZP 31/02, Legalis nr 55220.

⁴⁴ R. Kędziora, *Charakter prawny kart płatniczych w prawie karym*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 12, s. 62–63.

⁴⁵ *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 278, pkt V, nr 1.

⁴⁶ Inaczej: karty płatnicze *sensu stricto*.

⁴⁷ Inaczej: karty płatnicze *sensu largo*.

⁴⁸ Inaczej: karty bankomatowe *sensu stricto*.

⁴⁹ *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 278, pkt V, nr 1.

zbędną do dokonania zapłaty, jest «innym środkiem płatniczym» w rozumieniu art. 310 § 1 KK⁵⁰.

2. „Karta płatnicza spełniająca funkcję płatniczą należy do zbioru desygnatów pojęcia «inny środek płatniczy» w rozumieniu art. 310 § 1 i § 2 KK⁵¹.”
3. „Karta płatnicza służy nie tylko do wypłaty gotówki z bankomatu, ale również do zapłaty za towary i usługi. Jest więc tożsama w tych funkcjach do pieniądza gotówkowego. Obie te właściwości nakazują więc traktować kartę płatniczą jako «inny środek płatniczy». Podpis złożony na karcie stanowi jej integralny element, potwierdza on prawo konkretnej osoby do dokonywania zapłat oraz służy do identyfikacji tej osoby w momencie dokonywania tych czynności⁵²,”
4. „Natomiast karty spełniające funkcję płatniczą (tzw. karta płatnicza w ścisłym tego słowa znaczeniu oraz karta kredytowa) mogą być uznane za inny środek płatniczy w rozumieniu art. 115 § 9 KK. Są one bowiem nośnikiem niematerialnego pieniądza bankowego. Stanowią zatem elektroniczne instrumenty płatnicze w rozumieniu art. 2 pkt 4 ustawy z dnia 19 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz.U. z 2002 r. Nr 169, poz. 1385 ze zm.)⁵³.”

Podsumowując należy uznać, iż karty płatnicze oraz karty bankomatowo-płatnicze należą do kategorii innych środków płatniczych w myśl art. 115 § 9 k.k., będąc tym samym w świetle przedmiotowego przepisu rzeczami ruchomymi: „Kartą płatniczą jest rzecz ruchoma, identyfikująca imiennie przez opatrzenie podpisem jej posiadacza, pozwalająca zidentyfikować wydawcę, stwierdzająca wynikające z umowy o kartę płatniczą uprawnienie posiadacza do dokonywania wypłaty gotówki lub zawierania z akceptantami umów rodzących obowiązek świadczenia pieniężnego bez konieczności świadczenia gotówką, wydawana przez banki, instytucje ustawowo upoważnione do udzielania kredytu i inne instytucje finansowe⁵⁴. Jedynie karta bankomatowa uprawniająca wyłącznie do podjęcia pieniędzy z bankomatu nie mieści się w zakresie tego przepisu⁵⁵. Może w takim razie należałoby ją uznać za dokument w świetle art. 115 § 14 k.k.?”

Udzielając odpowiedzi na to pytanie, trzeba wyjaśnić, iż definicja legalna dokumentu została przedstawiona w art. 115 § 14 k.k., gdzie wykorzystano dwa kryteria kwalifikujące, tj. formę oraz prawne znaczenie dokumentu. Odnosząc się do pierwszego kryterium, należy stwierdzić, że za dokument trzeba uznać każ-

⁵⁰ Postanowienie SN – Izba Karna z dnia 7 października 2003 r., sygn. V KK 39/03, Legalis nr 60971.

⁵¹ Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 20 listopada 2002 r., sygn. II AKa 467/02, Legalis nr 56595.

⁵² Wyrok SA w Katowicach z dnia 26 października 2004 r., sygn. II AKa 295/04, Legalis nr 70507.

⁵³ Wyrok SA we Wrocławiu – II Wydział Karny z dnia 28 grudnia 2011 r., sygn. II AKa 385/11, Legalis nr 434355.

⁵⁴ Wyrok SA w Warszawie z dnia 22 sierpnia 2007 r., sygn. VI ACa 380/07, Legalis nr 177669.

⁵⁵ *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II: *Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, Legalis, komentarz do art. 278, pkt I, nr 9.

dy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji⁵⁶. Zaś drugie – zdaniem P. Daniluka – wskazuje, że z danym dokumentem ma być związane określone prawo bądź też – ze względu na zawartą w nim treść – musi on stanowić dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne⁵⁷. Zatem konieczne jest spełnienie obydwu wskazanych kryteriów, aby można było mówić o dokumencie w świetle art. 115 § 14 k.k.

Karta bankomatowa to plastikowa karta magnetyczna, która posiada zakodowane informacje dotyczące numeru konta, kod wejścia do systemu, a także dane określające ilość pieniędzy możliwych do pobrania⁵⁸. Istotne jest to, że przeznaczona ona jest tylko do użytku w bankomacie, tj. do wypłaty gotówki bądź też sprawdzenia salda⁵⁹.

Mając na uwadze powyższe informacje oraz fakt, iż karta bankomatowa nie posiada funkcji płatniczej, należy uznać, iż jest ona dokumentem w rozumieniu art. 115 § 14 k.k., ponieważ związane jest z nią prawo do podjęcia pieniędzy z bankomatu, dzięki czemu staje się ona przedmiotem przestępstw przeciwko wiarygodności dokumentów⁶⁰.

Przestępstwo kradzieży karty płatniczej, karty bankomatowo-płatniczej oraz karty bankomatowej

Przedmiotem wykonawczym kradzieży określonej w art. 278 § 1 k.k. jest cudza rzecz ruchoma. Pojęcie to – w myśl przepisów k.k. – należy definiować, odnosząc się do przepisów prawa cywilnego oraz art. 115 § 9 k.k. Zatem na gruncie prawa karnego ma ona szersze znaczenie. Warto więc w tym miejscu podkreślić, że w myśl przepisów prawa cywilnego rzecz ruchoma może być częścią składową innej rzeczy i na czas połączenia z tą rzeczą traci ona swój samodzielny charakter⁶¹. Jak w komentarzu do art. 278 k.k. wskazuje T. Oczkowski, „część składowa innej rzeczy może być jednak przedmiotem kradzieży, o ile zostanie przez sprawcę od tej rzeczy odłączona i stanie się po odłączeniu przedmiotem zaboru jako samodzielna, odrębna rzecz”⁶². L. Wilk w swoim komenta-

⁵⁶ *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 115, pkt XII, nr 1.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II: *Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, Legalis, komentarz do art. 278, pkt I, nr 9.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ T. Tyburcy, *Kradzież karty...*, s. 77; R. Kędziora, *Charakter prawny...*, s. 61.

⁶¹ *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 115, pkt XII, nr 1.

⁶² *Ibidem*, komentarz do art. 278, pkt I, nr 2, za: M. Siwek, Glosa do wyroku SA z 09.12.2002 r., II AKa 306/02, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2003, nr 3, s. 153–154.

rzu do art. 278 k.k. podaje, że przyjęcie cywilistycznego znaczenia pojęcia rzeczy ruchomej, według którego połączenie różnych elementów powoduje utratę ich samodzielnego bytu prawnego, prowadziłoby do uznania, że części składowe ruchomości nie mogą stać się przedmiotem kradzieży⁶³. Podkreśla więc, że z tak przyjętego punktu widzenia „trudno wytłumaczyć, dlaczego np. wymontowanie z pojazdu silnika czy też radia samochodowego w celu przywłaszczenia miałyby nie być kradzieżą. Dlatego przyjmuje się w doktrynie karnej, że części składowe ruchomości mieszczą się w zakresie pojęcia «rzecz ruchoma» użytego w przepisie typizującym kradzież”⁶⁴.

Kiedy możemy uznać, że dana rzecz jest cudza? Otóż wtedy, gdy nie stanowi ona własności sprawcy⁶⁵. Zatem przedmiotem wykonawczym kradzieży nie może być rzecz zgubiona (podlega ona ochronie z art. 284 § 3 k.k.)⁶⁶. Ponadto nie ma możliwości dokonania kradzieży rzeczy niczyjej, ponieważ nie jest ona rzeczą cudzą i może zostać nabyta zgodnie z prawem na własność przez zawłaszczenie (art. 181 k.c.)⁶⁷.

Skoro w części trzeciej niniejszego opracowania przyjęto, iż w myśl art. 115 § 9 k.k. rzeczami ruchomymi są karty bankomatowo-płatnicze oraz karty płatnicze jako inne środki płatnicze, to należałoby uznać, że w świetle art. 278 § 1 k.k. są one przedmiotem czynności wykonawczej określonym w tym właśnie przepisie k.k. Jednak w przedmiotowych rozważaniach musimy pamiętać o konstrukcji tzw. czynu przepołowionego. Zatem uznając, że kradzież przedmiotowych kart jest dokonana w chwili wyjęcia ich spod władztwa uprawnionego podmiotu (bez konieczności podejmowania kroków zmierzających do wypłaty środków z rachunku, do którego została wydana), to dla ustalenia wartości przedmiotu zaboru w przypadku tego rodzaju zachowań powinna mieć zastosowanie wyłącznie wartość plastiku, z którego karta została wyprodukowana⁶⁸. Oznaczałoby to, że zabór karty zwykle stanowiłby wykroczenie, o którym mowa w art. 119 k.w., ponieważ wartość plastiku, z którego karty są wykonane, nie przekracza zwykle 500 zł. Ustalenie wartości przedmiotu zaboru we wskazany powyżej sposób w przypadku kart posiadających funkcje płatnicze nie powinien być praktykowany. Słusznie wskazuje Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, że „w przypadku kradzieży tego rodzaju kart sprawca zabiera w istocie nośnik pieniądza bankowego zapisanego na rachunku bankowym. Sprawca zabiera więc nośnik do całości pieniądza banko-

⁶³ *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II: *Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, komentarz do art. 278, pkt VB, nr 3.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019, Legalis, komentarz do art. 278, pkt IIIA, nr 1.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Wyrok SA we Wrocławiu – II Wydział Karny z dnia 28 grudnia 2011 r., sygn. II AKA 385/11, Legalis nr 434355.

wego znajdującego się na rachunku posiadacza karty, a więc do całego tzw. salda na rachunku bankowym (bądź rachunku kredytowym – w przypadku karty kredytowej)⁶⁹. Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że kradzież karty z funkcją płatniczą należy za każdym razem kwalifikować z art. 278 § 1 k.k. w przypadku, gdy na rachunku jej właściciela znajduje się kwota wyższa niż 500 zł, niezależnie od tego, jaka faktycznie kwota została przez sprawcę za pomocą takiej karty wypłacona⁷⁰. Wskazać należy, ale na marginesie przedmiotowych rozważań, iż dokonanie lub usiłowanie dokonania wypłaty środków za pomocą uprzednio skradzionej karty powinno być oceniane jako odrębny czyn⁷¹.

Należy teraz przejść do zagadnienia związanego z kradzieżą karty bankomatowej, która nie posiada funkcji płatniczej. Dzięki rozważaniom poczynionym w części trzeciej niniejszego artykułu wiemy, że tego typu karty nie są innymi środkami płatniczymi i tym samym rzeczami ruchomymi w świetle art. 115 § 9 k.k., co również w uchwale podkreślił Sąd Najwyższy: „Karta uprawniająca do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego nie jest «rzeczą ruchomą» w rozumieniu art. 284 § 1 KK”⁷². Zatem skoro zostały one wyłączone spod art. 278 § 1 k.k., to czy istnieje jakiś przepis w k.k., który odnosi się do kradzieży tego typu kart? Tak i jest nim art. 278 § 5 k.k., co potwierdza w orzeczeniu Sąd Apelacyjny we Wrocławiu: „W art. 278 § 5 KK stypizowano zachowanie polegające m.in. na kradzieży karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego”⁷³ oraz „Jak to już wyżej wskazano, karta bankomatowa stanowi jeden z trzech rodzajów kart płatniczych. Wynika z tego zatem, że na podstawie art. 278 § 5 KK penalizowana jest kradzież tylko jednego rodzaju karty płatniczej, a mianowicie karty bankomatowej (uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego)”⁷⁴. Ponadto należy dodać, że czyn zabroniony określony w art. 278 § 5 k.k. nie jest typem przepołowionym ze względu na wartość przedmiotu wykonawczego. Do takiej konstatacji prowadzi nas interpretacja sformułowania „odpowiedniego stosowania” przepisów o kradzieży rzeczy ruchomej do kradzieży karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego, zawartej w art. 285 § 5 k.k. Słusznie w swoim komentarzu do art. 278 k.k. pisze L. Wilk, że nie jest to stosowanie wprost, lecz z modyfikacją uzasadnioną tym, że w k.w. nie ma typów specjalnych kradzieży, które odnosiłyby się do kradzieży takiej karty⁷⁵. Zatem w ślad za tym autorem należy uznać, że „formuła «odpowiednie-

⁶⁹ *Ibidem*.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Uchwała SN – Izba Karna z dnia 21 października 2003 r., sygn. I KZP 33/03, Legalis nr 59214.

⁷³ Wyrok SA we Wrocławiu – II Wydział Karny z dnia 28 grudnia 2011 r., sygn. II AKa 385/11, Legalis nr 434355.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Kodeks karny. Część szczególna*, t. II: *Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, komentarz do art. 278, pkt VB, nr 7.

go stosowania» zawarta w art. 278 § 5 KK dotyczy wyłącznie znamion przestępstwa kradzieży rzeczy ruchomej i sankcji za ten czyn, nie dotyczy zaś jego przepełnienia⁷⁶. Tak więc kradzież karty bankomatowej, która nie posiada funkcji płatniczej, należy kwalifikować jako przestępstwo niezależnie od wartości przedmiotu wykonawczego.

Podsumowanie

Kończąc przedmiotowe rozważania, należy stwierdzić, że wyłącznie kradzież karty bankomatowej wypełnia znamiona występuku z art. 278 § 5 k.k. Z kolei kradzież karty z funkcją płatniczą w zależności od wartości przedmiotu wykonawczego może wypełniać znamiona kradzieży z art. 278 § 1 k.k. (w przypadku, gdy wartość przedmiotu wykonawczego przekracza 500 zł) lub wykroczenia z art. 119 § 1 k.w. (w przypadku, gdy wartość przedmiotu wykonawczego nie przekracza 500 zł). Dodatkowo należy mieć na uwadze, iż w sytuacji, gdy doszło do kradzieży karty posiadającej funkcję płatniczą, wartość przedmiotu wykonawczego stanowi całość dostępnego na jej podstawie pieniądza bankowego znajdującego się w chwili zaboru na rachunku jej posiadacza⁷⁷.

Bibliografia

- Czylok T., Samiczak K., *Skimming karty płatniczej*, Katowice 2018.
- Kędziora R., *Charakter prawny kart płatniczych w prawie karym*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 12.
- Kodeks karny. Część szczególna*, t. II: *Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017, Legalis.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019, Legalis.
- Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2020, Legalis.
- Kowalewska E.M., *Istota i znaczenie kart płatniczych w obrocie bezgotówkowym – systemie płatności detalicznych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2014, nr 65.
- Maciejczyk R., *Bankowość elektroniczna – zagrożenia*, „Kwartalnik Policyjny” 2017, nr 4.
- Mikołajczyk K., *Przestępstwa związane z wykorzystaniem bankowości elektronicznej – skimming*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2014, nr 10.
- NBP, Departament Systemu Płatniczego, *Informacja o kartach płatniczych I kwartał 2020 r.*, Warszawa 2020.
- Tyburcy T., *Kradzież karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego (art. 278 § 5 k.k.) jako przykład kryminalizacji na przedpolu czynu zabronionego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2016, t. XLI.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ Wyrok SA we Wrocławiu – II Wydział Karny z dnia 28 grudnia 2011 r., sygn. II AKa 385/11, Legalis nr 434355.

Streszczenie

Przedmiotem rozważań poczynionych w niniejszym artykule są zagadnienia związane z pojęciem karty płatniczej oraz kwalifikacją prawną jej kradzieży w zależności od tego, czy jest to karta płatnicza, bankomatowo-płatnicza, czy karta bankomatowa. Autor po przeanalizowaniu literatury oraz orzecznictwa dochodzi do przekonania, iż wyłącznie kradzież karty bankomatowej wypełnia znamiona występku z art. 278 § 5 k.k., natomiast kradzież karty z funkcją płatniczą w zależności od wartości przedmiotu wykonawczego może wypełniać znamiona kradzieży z art. 278 § 1 k.k. (w przypadku, gdy wartość przedmiotu wykonawczego przekracza 500 zł) lub wykroczenia z art. 119 § 1 k.w. (w przypadku, gdy wartość przedmiotu wykonawczego nie przekracza 500 zł). Konkludując, zwraca również uwagę na to, iż w sytuacji, gdy doszło do kradzieży karty posiadającej funkcję płatniczą, wartość przedmiotu wykonawczego stanowi całość dostępnego na jej podstawie pieniądza bankowego znajdującego się w chwili zaboru na rachunku jej posiadacza.

Słowa kluczowe: karta płatnicza, kradzież

THEFT OF „PLASTIC MONEY” – REFLECTING ON THE CONCEPT OF A PAYMENT CARD AND ITS THEFT

Summary

The subject of considerations made in this article are related issues with the concept of a payment card and the legal qualification of its theft, depending on whether it is a payment card or an ATM card. After analyzing the literature and jurisprudence, the author comes to the conclusion that only the theft of an ATM card should be qualified as an offense under Art. 278 § 5 of the Criminal Code. On the other hand, the theft of a card with a payment function, depending on the value of the executive object, may constitute theft under Art. 278 § 1 of the Criminal Code (if the value of the executive subject exceeds PLN 500) or offenses under Art. 119 § 1 of the Petty Offenses Code (if the value of the executive subject does not exceed PLN 500). In conclusion, the author also points out that in a situation where a card with a payment function has been stolen, the value of the subject of the theft is the entire amount of money on the owner's account at the time of the theft.

Keywords: payment card, theft